

Pôsobnosť cenových a objemových indexov v systéme národných účtov ESA 2010

Scope of price and volume indices in the national accounts system ESA 2010

Zuzana STARÍČKOVÁ

Abstrakt

V systéme ekonomických účtov sa všetky toky a stavy vyjadrujú v peňažných jednotkách. Peňažná jednotka je jediným spoločným menovateľom, ktorý možno použiť na ocenenie veľmi rôznorodých transakcií, ktoré sú zaznamenané na účtoch, a odvodiť z nich zmysluplné bilančné položky. Problémom pri použití peňažnej jednotky ako jednotky merania je skutočnosť, že táto jednotka nie je stabilná ani nie je medzinárodne uznaným štandardom. Pri ekonomických analýzach sa pozornosť sústreďuje na meranie ekonomického rastu medzi rôznymi obdobiami v objemovom vyjadrení. Je teda nevyhnutné, aby sa pri meraní zmien hodnôt určitých ekonomických agregátov rozlišovalo medzi zmenami, ktoré vznikajú iba v dôsledku zmien cien, a zmenami z iných dôvodov, ktoré sa označujú ako zmeny „objemu“. V tejto časti príspevkov podrobnejšie rozoberieme rozsah pôsobnosti cenových a objemových indexov v systéme národných účtov.

Kľúčové slová: Cena, objem, integrovaný systém, cenový a objemový index

Abstract

In a system of economic accounts, all the flows and stocks are expressed in monetary units. The monetary unit is the only common denominator which can be used to value the extremely diverse transactions recorded in the accounts and to derive meaningful balancing items. The problem when using the monetary unit as a measuring unit is that this unit is neither a stable nor an international standard. A major concern in economic analysis is to measure economic growth in volume terms between different periods. It is then necessary to distinguish, in the value changes for certain economic aggregates, the changes arising solely from price changes from the remainder which is called the change in 'volume'. In this section, we focus on the scope of price and volume indices in the ESA 2010 national accounts system.

Key words: price, volume, integrated system, price and volume index

1. Merania cien a objemu

V systéme ekonomických účtov sa všetky toky a stavy vyjadrujú v peňažných jednotkách. Peňažná jednotka je jediným spoločným menovateľom, ktorý možno použiť na ocenenie veľmi rôznorodých transakcií, ktoré sú zaznamenané na účtoch, a odvodiť z nich zmysluplné bilančné položky. Problémom pri použití peňažnej jednotky ako jednotky merania je skutočnosť, že táto jednotka nie je stabilná ani nie je medzinárodne uznaným štandardom. Pri ekonomických analýzach sa pozornosť sústreďuje na meranie ekonomického rastu medzi rôznymi obdobiami v objemovom vyjadrení. Je teda nevyhnutné, aby sa pri meraní zmien

hodnôt určitých ekonomických agregátov rozlišovalo medzi zmenami, ktoré vznikajú iba v dôsledku zmien cien, a zmenami z iných dôvodov, ktoré sa označujú ako zmeny „objemu“.

Ekonomická analýza sa zameriava aj na porovnania v priestore, t. j. rôznych národných ekonomík. Jej cieľom je medzinárodné porovnávanie úrovne produkcie a dôchodkov v objemových jednotkách, ale predmetom ich záujmu je aj úroveň cien. Preto je nevyhnutné rozdiely hodnôt ekonomických agregátov medzi dvojicami krajín alebo skupinami krajín rozdeliť na zložky, ktoré zohľadňujú rozdiely v objeme a rozdiely v cene.

Pokiaľ ide o časové porovnania tokov a stavov, rovnaký dôraz sa musí klásť na presné meranie zmien cien a zmien objemov. Z krátkodobého hľadiska je sledovanie cenových zmien rovnako dôležité ako meranie objemu dopytu a ponuky. Z dlhodobého hľadiska je potrebné pri skúmaní ekonomického rastu vziať do úvahy pohyby relatívnych cien rôznych druhov výrobkov a služieb. Prvoradým cieľom nie je iba poskytnúť podrobné merania zmien cien a objemov hlavných agregátov systému, ale zostaviť súbor vzájomne závislých meradiel, ktoré umožnia uskutočňovať systematické a podrobné analýzy inflácie, ekonomického rastu a fluktuácií.

Všeobecné pravidlo porovnávaní v priestore je, aby boli vytvorené presné meradlá na meranie oboch zložiek ekonomických agregátov, tak objemov, ako aj cien. Keďže rozpätie medzi Laspeyresovým a Paascheho vzorcom hrá často významnú úlohu pri porovnaníach v priestore, vzorec Fisherovho indexu je jediným indexom, ktorý je na tento účel prijateľný.

Ekonomické účty majú tú výhodu, že na jednej strane poskytujú vhodný rámec na vytvorenie systému indexov objemu a cien, a zároveň zaisťujú konzistentnosť štatistických údajov. Výhody účtovného prístupu možno zhrnúť takto:

- na pojmovej úrovni „použitie účtovného rámca“, ktorý sa vzťahuje na celý ekonomický systém, sa ceny a fyzické jednotky pre rôzne produkty a toky v systéme musia určiť konzistentne. V takto vymedzenom rámci sa pojmy cena a objem pre danú skupinu produktov definujú rovnako pre zdroje, ako aj pre použitie;
- zo štatistického hľadiska prináša použitie systému ekonomických účtov účtovné obmedzenia, ktoré sa musia rešpektovať tak pri bežných cenách, ako aj v objemovom vyjadrení, a zvyčajne treba vykonať niektoré úpravy, aby sa zaistil súlad údajov o cenách a objeme;
- vytvorenie integrovaného systému cenových a objemových indexov v kontexte systému ekonomických účtov ďalej poskytuje možnosť osobitných kontrol. Za predpokladu, že existuje vybilancovaný systém tabuliek dodávok a použitia v bežných cenách, zostavenie takýchto vybilancovaných tabuliek v objemovom vyjadrení znamená, že automaticky možno odvodiť aj systém implicitných cenových indexov. Overovanie hodnovernosti odvodených indexov môže viesť k revízii a oprave údajov v objemovom vyjadrení a v niektorých prípadoch dokonca aj k revízii a oprave údajov vyjadrených v bežných cenách;
- účtovný prístup umožňuje merať zmeny cien a objemu za určité bilančné položky v účtoch, pričom zmeny objemu možno na základe definície odvodiť z ostatných prvkov v účtoch.

Napriek výhodám, ktoré poskytuje integrovaný systém založený na vybilancovaní transakcií s výrobkami a službami, a to za celú ekonomiku, ako aj podľa odvetví, je potrebné uznať, že cenové a objemové indexy, ktoré sa takto získajú, neuspokojujú všetky potreby ani nedávajú odpoveď na všetky možné otázky o tom, čo spôsobilo zmenu cien alebo objemu. Napriek tomu, že obmedzenia národného účtovníctva a výber vzorca pre výpočet cenového a objemového indexu sú nevyhnutné pri vytváraní koherentného systému, môžu sa niekedy javiť ako prekážka. Potrebné sú takisto informácie za kratšie obdobia, napríklad za mesiace

alebo štvrtroky. V takýchto prípadoch môžu byť užitočné iné formy cenových a objemových indexov.

2. Rozsah pôsobnosti cenových a objemových indexov v systéme národných účtov

Medzi tokmi, ktoré sú zaznamenané na ekonomických účtoch v bežných cenách, sú niektoré toky, najmä tie, ktoré sa týkajú produktov, pri ktorých je rozdiel medzi zmenami ceny a objemu podobný rozdielu na mikroekonomickej úrovni. V prípade mnohých ďalších tokov v systéme je však tento rozdiel oveľa menej zrejímavý.

Keď toky zaznamenané na účtoch zahŕňajú skupinu základných transakcií s výrobkami a službami, pričom hodnota každej z nich sa rovná násobku počtu fyzických jednotiek produktu a ich jednotkovej ceny, stačí na určenie zmien cien a objemu v čase poznať členenie toku podľa jeho zložiek.

Keď sa tok skladá z mnohých rozdeľovacích transakcií, transakcií finančného sprostredkovania, ako aj bilančných položiek, napríklad pridanej hodnoty, je ťažké alebo dokonca nemožné priamo rozdeliť bežné hodnoty na cenovú a objemovú zložku, a preto je potrebné nájsť osobitné riešenia.

Je potrebné merať aj reálnu kúpnu silu mnohých agregátov, ako sú napríklad odmeny zamestnancov, disponibilný dôchodok domácností alebo národný dôchodok. Možno to vykonať napríklad deflovaním týchto agregátov pomocou indexu cien výrobkov a služieb, ktoré za ne možno nakúpiť.

Cieľ a postup pri meraní odhadov reálnej kúpnej sily dôchodkov je odlišný od cieľov a postupov, ktoré sa používajú pri deflovaní výrobkov a služieb a bilančných položiek. Pre toky výrobkov a služieb možno vytvoriť integrovaný systém cenových a objemových indexov, ktorý je konzistentným rámcom na meranie ekonomického rastu. Pri oceňovaní tokov dôchodkov v reálnom vyjadrení sa využívajú cenové indexy, ktoré nie sú bezprostredne naviazané na tok dôchodkov. Preto sa výber ceny pri raste dôchodkov môže odlišovať podľa cieľov analýzy: v integrovanom systéme cenových a objemových indexov neexistuje jediná cena.

Integrovaný systém cenových a objemových indexov

Systematické rozdelenie zmien bežných hodnôt na zložky „zmeny cien“ a „zmeny objemu“ sa obmedzuje na toky, ktoré predstavujú transakcie zaznamenané na účtoch výrobkov a služieb a v podpornom rámci dodávok a použitia. Uskutočňuje sa tak pri údajoch týkajúcich sa jednotlivých odvetví a produktov, ako aj pri údajoch za celú ekonomiku. Toky, ktoré predstavujú bilančné položky, napríklad pridanú hodnotu, nemožno priamo rozdeliť na cenovú a objemovú zložku; možno ich rozdeliť iba nepriamo pomocou relevantných tokov transakcií.

Použitie účtovného rámca kladie na výpočet údajov dva druhy obmedzení:

- saldo účtov výrobkov a služieb musí byť v ktorýchkoľvek dvoch po sebe nasledujúcich rokoch vyrovnané pri bežných cenách a v objemovom vyjadrení;
- každý tok na úrovni celej ekonomiky sa musí rovnať súčtu zodpovedajúcich tokov za jednotlivé odvetvia.

Tretím obmedzením, ktoré nie je neoddeliteľne späté s použitím účtovného rámca, ale je výsledkom uváženeho výberu, je to, že každá zmena hodnoty transakcie sa musí priradiť buď k zmene cien, alebo objemu, alebo kombinácii oboch.

Ak sú uvedené tri požiadavky splnené, potom ocenenie položiek účtov výrobkov a služieb a účtov produkcie v objemovom vyjadrení znamená, že možno získať integrovaný súbor cenových a objemových indexov.

Pri vytváraní takého integrovaného súboru je potrebné zohľadniť tieto položky:

Transakcie s produktmi:

Produkcia;

trhová produkcia;

produkcia pre vlastné konečné použitie;

netrhová produkcia;

medzispotreba;

výdavky na konečnú spotrebu;

výdavky na individuálnu konečnú spotrebu;

výdavky na kolektívnu konečnú spotrebu;

skutočná konečná spotreba;

skutočná individuálna konečná spotreba;

skutočná kolektívna konečná spotreba;

tvorba hrubého kapitálu;

tvorba hrubého fixného kapitálu;

zmena stavu zásob;

nadobudnutie mínus úbytok cenností;

vývoz výrobkov a služieb;

vývoz výrobkov;

vývoz služieb;

dovoz výrobkov a služieb;

dovoz výrobkov;

dovoz služieb;

dane a subvencie na produkty;

dane z produktov okrem DPH;

subvencie na produkty;

DPH z produktov;

Bilančné položky:

pridaná hodnota;

hrubý domáci produkt

Iné cenové a objemové indexy

Okrem uvedených cenových a objemových meraní možno ďalej rozdeliť na cenovú a objemovú zložku aj nižšie uvedené agregáty. Ciele takýchto meraní sú rôzne.

Niekedy môže byť na získanie súvahových agregátov potrebné vyjadriť zásoby na začiatku a na konci každého obdobia v objemových jednotkách. Stav vyrobených fixných aktív sa

musí počítať v objemových jednotkách, aby sa mohol odhadnúť podiel kapitálu na produkcii a aby sa dal získať základ pre odhad spotreby fixného kapitálu v objemovom vyjadrení. Odmeny zamestnancov sa môžu vypočítať v objemovom vyjadrení na účely merania produktivity a v niektorých prípadoch aj vtedy, keď bola produkcia odhadnutá na základe údajov vyjadrujúcich objem vstupov. Spotreba fixného kapitálu, ostatné dane z produkcie a ostatné subvencie na produkciu sa musia takisto pri výpočte nákladov v objemových jednotkách odhadovať v objemoch.

Odmeny zamestnancov sú súčasťou dôchodkov. Na účely merania kúpnej sily ich možno vyjadriť v reálnych jednotkách, a to deflovaním pomocou indexu, do ktorého sa premietajú ceny výrobkov, ktoré nakúpili zamestnanci. Aj ostatné zložky dôchodkov, napríklad disponibilný dôchodok domácností a národný dôchodok, možno vyjadriť rovnakým spôsobom v reálnych hodnotách.

3. Všeobecné zásady merania cenových a objemových indexov

Vymedzenie cien a objemov trhových produktov

Objemové a cenové indexy možno odvodiť iba pre premenné, ktoré majú cenový a kvantitatívny prvok. Pojmy „cena“ a „množstvo“ sa úzko viažu na pojem „homogénne produkty“, t. j. produkty, pre ktoré možno určiť jednotky, ktoré sa všetky považujú za rovnocenné a ktoré možno takto vymieňať za rovnakú peňažnú hodnotu. Takto možno vymedziť cenu homogénneho produktu ako množstvo peňazí, za ktoré možno vymeniť každú jednotku produktu. Pre každý tok homogénneho produktu, napríklad produkcie, takto možno vymedziť cenu (p), množstvo (g) zodpovedajúce počtu jednotiek a hodnotu (v).

Kvalita, cena a homogénne produkty

Homogénny produkt možno definovať aj ako produkt, ktorý sa skladá z jednotiek rovnakej kvality.

Homogénne produkty zohrávajú podstatnú úlohu v národnom účtovníctve. Produkcia sa oceňuje v základných cenách určených na trhu v čase, keď k nej dochádza, t. j. veľmi často pred predajom. Vyrobené jednotky sa musia preto oceňovať nie cenou, za akú sa v skutočnosti predali, ale cenou, za akú sa rovnocenné jednotky predávajú v čase, keď boli príslušné jednotky vyrobené. To je zo striktného hľadiska možné iba pri homogénnych produktoch.

V praxi sa však môžu dve jednotky produktu s rovnakými fyzickými vlastnosťami predávať za rozdielne ceny z dvoch druhov dôvodov:

- dve jednotky s rovnakými fyzickými vlastnosťami sa môžu považovať za nerovnocenné, ak sa predávajú na rôznych miestach, v rôznom období alebo za rôznych podmienok. V takom prípade sa musia jednotky považovať za jednotky rôznych homogénnych produktov;
- dve jednotky s rovnakými fyzickými vlastnosťami sa môžu predávať za rôzne ceny buď z dôvodu nedostatku informácií, obmedzenia slobody výberu pri nákupe, alebo z dôvodu existencie paralelných trhov. V takom prípade sa jednotky musia považovať za jednotky rovnakého homogénneho produktu.

Homogénny produkt možno takto definovať ako produkt, ktorého všetky jednotky by sa pri dokonalej hospodárskej súťaži predali za rovnakú cenu. V podmienkach, kde nie je dokonalá hospodárska súťaž, je cena homogénneho produktu definovaná ako priemer cien jeho

jednotiek. V národných účtoch preto existuje pre každý homogénny produkt jedna jediná cena, takže možno uplatňovať všeobecné pravidlá na oceňovanie produktov.

Nedostatok informácií znamená, že kupujúci nemusia byť vždy náležite informovaní o existujúcich cenových rozdieloch, a preto neúmyselne kupujú výrobky za vyššie ceny. Tento alebo opačný prípad sa môže vyskytnúť aj v situácii, keď jednotliví kupujúci a predávajúci rokovajú alebo dojednávajú cenu. Na druhej strane by sa rozdiel medzi priemernou cenou výrobku, ktorý bol kúpený na trhu alebo v bazáre, kde k takému dohodovaniu často dochádza, a cenou za rovnaký výrobok predávaný v rôznych typoch maloobchodných predajní, ako sú napríklad rôzne oddelenia obchodných domov, mal spravidla riešiť tak, že zohľadňuje kvalitatívne rozdiely z dôvodu rozdielnych podmienok predaja.

Cenová diskriminácia znamená, že predajcovia môžu byť v takom postavení, že účtujú za rovnaké výrobky a služby predávané rôznym kategóriám kupujúcich rôzne ceny, aj keď sa predávajú za presne rovnakých okolností. V takýchto prípadoch neexistuje žiadna alebo iba obmedzená sloboda výberu na strane kupujúceho, ktorý patrí do špeciálnej kategórie. Bola prijatá zásada, že cenové rozdiely sa považujú za cenovú diskrimináciu vtedy, keď sa za rovnaké jednotky predávané za presne rovnakých podmienok účtujú na jasne oddeliteľných trhoch rôzne ceny, t. j. keď sa za rovnaký homogénny produkt účtujú rozdielne ceny. Odchýlky cien, ktoré boli vyvolané takouto diskrimináciou, sa nepovažujú za rozdiely v objeme.

Možnosť znovu obchodovať s výrobkami na danom trhu znamená, že sa dá predpokladať, že vo väčšine prípadov je cenová diskriminácia pre tieto druhy výrobkov nepodstatná. Cenové rozdiely, ktoré pri výrobkoch môžu existovať, sa zvyčajne interpretujú ako rozdiely spôsobené nedostatkom informácií alebo existenciou paralelných trhov.

V odvetviach služieb, napríklad v doprave, môžu poskytovatelia služieb účtovať nižšie ceny skupinám jednotlivcov so zvyčajne nižšími príjmami, ako sú napríklad dôchodcovia alebo študenti. Ak si takíto jednotlivci môžu vybrať, v akom čase budú cestovať, tento prípad sa musí považovať za cenovú diskrimináciu. Ak však platia nižšie cestovné pod podmienkou, že cestujú iba v určitých časoch, zvyčajne mimo špičky, poskytuje sa im doprava nižšej kvality, pretože doprava s podmienkami a doprava bez podmienok sa môže považovať za rôzny homogénny produkt.

Paralelné trhy môžu existovať z viacerých dôvodov. Kupujúci asi nebudú môcť nakúpiť toľko, koľko by chceli, za nižšiu cenu, pretože zásoby výrobkov, ktoré sú za túto cenu k dispozícii, nie sú dostatočné a môže existovať sekundárny, paralelný trh, na ktorom sa predáva za vyššie ceny. Je však aj taká možnosť, že existuje paralelný trh, kde predávajúci môžu účtovať nižšie ceny, pretože sa tým môžu vyhnúť určitým daniam.

Ak je kvalita definovaná všetkými vlastnosťami, ktoré sú spoločné pre všetky jednotky homogénneho produktu, rozdiely v kvalite sú dané týmito faktormi:

- fyzické vlastnosti;
- dodávky na rôznych miestach;
- dodávky v rôznom čase dňa alebo v rôznych obdobiach roka;
- rozdiely v podmienkach predaja alebo v okolnostiach či prostredí, v ktorom sa výrobky alebo služby dodávajú.

Ceny a objem

Pojem „objem“ sa do národných účtov zaviedol z dôvodu potreby obmedziť vplyv rozdielnych cien vo vzorke hodnôt vyjadrenej v peňažných jednotkách a považuje sa takto za rozšírenie pojmu „množstvo“ pre skupiny produktov. V praxi však existuje priveľa

homogénnych produktov, s ktorými je potrebné zaoberať sa jednotlivo, v dôsledku čoho je nutné pracovať na agregovanejšej úrovni.

Existuje však jednoduchý spôsob rozčlenenia zmeny hodnoty súboru homogénnych produktov medzi dvoma obdobiami, z ktorých jedno obdobie sa považuje za základné obdobie a ďalšie obdobie sa považuje za bežné obdobie. *Vplyv zmeny ceny možno vyrovnat' tým, že sa vypočíta, aká by bola hodnota súboru produktov, ak by nebolo došlo k zmene cien, t. j. uplatnením ceny základného obdobia na množstvá bežného obdobia. Táto hodnota vyjadrená v cenách základného obdobia vymedzuje pojem „objem“.*

Takto možno hodnotu súboru produktov v bežnom období vyjadriť ako:

$$v_1 \frac{1}{4} X i p_1 i \ddot{U} q_1 i,$$

kde sa exponent 1 vzťahuje na bežné obdobie a index i na špecifický homogénny produkt. Objem súboru produktov v bežnom období je definovaný vo vzťahu k základnému obdobiu takto:

$$Volume \frac{1}{4} \Sigma i p_0 i \ddot{U} q_1 i,$$

kde sa exponent 0 vzťahuje na základné obdobie. Porovnaním objemu súboru produktov v bežnom období s ich celkovou hodnotou v základnom období možno merať zmenu, na ktorú nemá vplyv pohyb cien. Index objemu možno vypočítavať podľa tohto vzorca:

$$IVol_1 \frac{1}{4} \Sigma i p_0 i \ddot{U} q_1 i \Sigma i p_0 i \ddot{U} q_0 i,$$

takto vymedzený objemový index je **Laspeyresovým indexom množstiev**, v ktorom je každý základný index vážený podielom základného produktu na celkovej hodnote v základnom období.

Keď je definovaný pojem „objem“, možno namiesto ceny analogicky vymedziť pomocou rovnice $v_1 \frac{1}{4} p \ddot{U} q$ cenový index. *Cenový index je tak vymedzený pomerom medzi hodnotou v súčasnom období a objemom, t. j. vzorcom:*

$$IP_1 \frac{1}{4} \Sigma i p_1 i \ddot{U} q_1 i \Sigma i p_0 i \ddot{U} q_1 i$$

tento index je **Paascheho cenovým indexom**, v ktorom je každý základný cenový index vážený podielom základného produktu na celkovej hodnote v bežnom období.

Takto vymedzené objemové a cenové indexy dokazujú rovnosť:

$$\text{hodnotový index} = \text{cenový index} \times \text{objemový index}.$$

Táto rovnica je všeobecnejším vyjadrením rovnice $v_1 \frac{1}{4} p \ddot{U} q$ a umožňuje rozčleniť akúkoľvek zmenu hodnoty súboru produktov na zmenu objemu a zmenu ceny.

Pri výpočte objemu sú množstvá vážené cenami základného obdobia, takže výsledok závisí od cenovej štruktúry. Pravdepodobne menej dôležité sú zmeny v cenovej štruktúre za krátke obdobia ako za dlhé. Preto sa výpočet objemu uskutočňuje iba za dva po sebe nasledujúce roky, t. j. objem sa vypočítava v cenách predchádzajúceho roku.

Na porovnania za dlhšie časové obdobia sa najprv vypočítajú Laspeyresove objemové indexy a Paascheho cenové indexy za predchádzajúci rok a potom sa stanovia reťazové indexy.

Hlavnými výhodami použitia Paascheho cenových indexov a Laspeyresových objemových indexov sú: jednoduchosť interpretácie a výpočtu, ako aj aditivita v tabuľkách dodávok a použitia.

Reťazové indexy majú ten nedostatok, že ich výsledkom sú objemy, ktoré nemajú aditivitu, takže sa nemôžu použiť na bilancovanie produktov na základe tabuliek dodávok a použitia.

Neaditívne objemové údaje vypočítané reťazovými indexmi sa uverejnia bez akýchkoľvek úprav. Táto metóda je transparentná a používateľov upozorní na rozsah problému. Tým sa nevyklučuje možnosť, že niekedy sa môžu vyskytnúť také okolnosti, keď zostavovatelia usúdia, že kvôli zlepšeniu celkovej konzistentnosti údajov je výhodnejšie odstrániť tieto rozpory. Ak sa hodnoty z referenčného roka extrapolujú pomocou reťazových indexov objemu, musí sa používateľom poskytnúť vysvetlenie, prečo v tabuľkách chýba aditivita.

Keďže nemožno merať ceny a množstvá pre všetky homogénne produkty v ekonomike, v praxi sa objemové a cenové indexy počítajú použitím vzoriek reprezentatívnych homogénnych produktov, pričom výber vzorky je založený na názore, že objemy alebo ceny produktov, ktoré nie sú zahrnuté do vzorky, sa menia rovnakým spôsobom ako priemer vzorky. Preto je potrebné použiť klasifikáciu produktov, ktorá je čo možno najpodrobnejšia, aby bol každý identifikovaný produkt maximálne homogénny, bez ohľadu na podrobnosť údajov použitých na prezentovanie výsledkov.

Vzhľadom na rovnicu, v ktorej je prepojená hodnota, cenový a objemový index, treba vypočítavať iba dva indexy. Hodnotový index možno zvyčajne odvodiť priamo jednoduchým porovnaním celkových hodnôt za bežné a základné obdobie. Potom je to vec výberu medzi cenovým alebo objemovým indexom, ktorý sa má vypočítať. Vo väčšine prípadov sa predpokladá paralelná zmena, ktorý je podstatou tejto metódy, dokazuje skôr cenami ako objemom, pretože na ceny rôznych produktov majú často významný vplyv určité spoločné faktory, ako napríklad cena surovín a mzdy. V takom prípade sa cenový index počíta na základe vzorky produktov stálej kvality, pričom kvalita sa určuje nielen fyzickými vlastnosťami produktu, ale takisto aj podmienkami predaja, ako už bolo uvedené. Týmto spôsobom sa všetky zmeny celkovej hodnoty spôsobené štrukturálnymi zmenami rôznych produktov prejavujú ako zmeny objemu, a nie ceny.

V niektorých prípadoch však bude ľahšie vypočítať objemový index a použiť ho na odvodenie cenového indexu. Niekedy môže byť dokonca vhodnejšie vypočítať hodnotový index na základe cenového a objemového indexu.

Záver

V tejto časti príspevkov sme sa podrobnejšie zamerali na rozsah pôsobnosti cenových a objemových indexov v systéme národných účtov. Napriek výhodám, ktoré poskytuje integrovaný systém založený na vybilancovaní transakcií s výrobkami a službami, a to za celú ekonomiku, ako aj podľa odvetví, je potrebné uznať, že cenové a objemové indexy, ktoré sa takto získajú, neuspokojujú všetky potreby ani nedávajú odpoveď na všetky možné otázky o tom, čo spôsobilo zmenu cien alebo objemu. Napriek tomu, že obmedzenia národného účtovníctva a výber vzorca pre výpočet cenového a objemového indexu sú nevyhnutné pri vytváraní koherentného systému, môžu sa niekedy javiť ako prekážka. Potrebné sú takisto informácie za kratšie obdobia, napríklad za mesiace alebo štvrťroky. V takýchto prípadoch môžu byť užitočné iné formy cenových a objemových indexov. V nasledujúcej časti príspevkov sa zameriame na špecifické problémy pri uplatňovaní zásad merania cenových a objemových indexov v systéme národných účtov ESA 2010.

Použitá literatúra:

1. <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>
2. Manuál ESA 2010 ako príloha Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ
Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2020, ISSN 1336-5711, 1/2020

č. 549/2013

Ing. Zuzana Staričková, PhD.

Katedra financií, NHF, EU

3soyza@gmail.com